

spetsialnii psykholoho-pedahohichnii literaturi [The problem of forming social and everyday skills in general and special psychological and pedagogical literature]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity*. Vyp. 2. S. 42–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2011_2_7 [in Ukrainian].

3. Derzhavnyi standart sotsialnoi posluhy sotsialnoi rehabilitatsii osib intelektualnymy ta psykhhichnymy rozladamy [State standard of social services for social rehabilitation of persons with intellectual and mental disorders]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0066-19#Text> [in Ukrainian].

4. Praktychne kerivnytstvo po roboti dennoho tsentru ta orhanizatsii zainiatosti liudei z rozumovoiu vidstalistiu v Ukraini [Practical guide to day care center operations and employment organization for people with mental retardation in Ukraine] / pid red. K. Tannert-Sahass er y N. Maiorovoi. Kyiv: Vyd. Dim «KM Akademiia», 2005. 101s. [in Ukrainian].

5. Synov, V. (2009). Korektsiina psykhopedahohika. Olihofrenopedahohika : pidruch. : u 2-khch. Ch. 2: Navchannia i vykhovannia ditei [Correctional psychopedagogy. Oligophrenopedagogy: textbook: in 2 parts. Part 2: Teaching and raising children]. Kyiv : Vyd-vo NPU im. M.P. Drahomanova, 224 s. [in Ukrainian].

6. Siliavina, Yu. (2019). Eksperymentalne doslidzhennia efektyvnosti systemy pedahohichnoi rehabilitatsii vykhovantsiv z OOP v umovakh navchalno-reabilitatsiinoho tsentru [Experimental study of the effectiveness of the pedagogical rehabilitation system for students with special educational needs in an educational and rehabilitation center]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity*. Zb. nauk. prats vyp. 13. Kamianets-Podilskyi «Medobory». S. 256–268. [in Ukrainian].

7. Typove polozhennia pro rehabilitatsiinu ustanovu zmishanoho typu (kompleksnoi rehabilitatsii) dlia osib z invalidnistiu vnaslidok intelektualnykh porushen [Model regulation on a mixed-type rehabilitation institution (complex rehabilitation) for persons with disabilities due to intellectual disabilities]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0338-16#Text> [in Ukrainian].

8. Fert, O. (2019). Osoblyvosti planuvannia navchalno-vykhovnoho protsesu dlia ditei z hiperaktyvnistiu ta defitsytom uvahy [Features of planning the educational process for children with hyperactivity and attention deficit]. *Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia*. S 128–142. [in Ukrainian].

Матеріал надійшов до редакції 3.03.2025р.

УДК 371.3

Ірина Ніколенко,

директор Закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 791

Дарницького району м. Києва

iren281975@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8713-8499>

Iryna Nikolenko,

Preschool Education Institution (nursery-kindergarten) № 791

of Darynytsky district of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 791

Дарницького району м. Києва, Україна

вул. Вишняківська, 8 Б, м. Київ,

02140, Україна

Preschool Education Institution (nursery-kindergarten) № 791

of Darynytsky district of Kyiv, Ukraine

st. 8, Vyshnyakivska, Kyiv,

02140, Ukraine

**ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ,
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИХОВАТЕЛІВ, АСИСТЕНТІВ
ВИХОВАТЕЛІВ**

**ORGANIZATIONS OF INCLUSIVE EDUCATION IN PRESCHOOL EDUCATION
INSTITUTIONS, DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCES OF TEACHERS
AND TEACHER ASSISTANTS**

Анотація. Орієнтуючись на проєвропейський вектор розвитку, дошкільна освіта України в умовах сьогодення зазнає значних змін. Є потреба у вихователях, асистентах вихователів, які спроможні організувати інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами, надавати якісну освітню послугу з розвитку індивідуальної освітньої траєкторії дітей з особливими освітніми потребами.

Проблематика розбудови інклюзивного навчання викликана певними суперечностями: великою кількістю дітей з особливими освітніми потребами та недостатнім рівнем створення освітніх умов для організації інклюзивного навчання; наявністю дітей з особливими освітніми

потребами та професійною готовністю вихователів, асистентів вихователів; низьким соціальним статусом вихователя, асистента вихователя та потребою закладів дошкільної освіти у цих фахівцях; війною та відтоком кадрів за кордон.

Актуалізує потребу в обґрунтуванні роботи фахівців в сучасних умовах впровадження інклюзивної освіти і нормативно правове забезпечення, а саме: Закон України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», та ін. *Мета:* проаналізувати організаційно-методичні умови діяльності вихователів, асистентів вихователів та визначити шляхи ефективності підвищення їх фахової майстерності. *Методи:* аналіз, узагальнення, порівняння, моделювання, висновування. *Висновки:* спостерігаються чіткі орієнтири на організацію інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти, підкріплені та регламентовані законодавством України. Невід'ємною складовою розвитку дошкільної освіти в Україні є інклюзивне навчання, в межах якого надається можливість дітям з особливими освітніми потребами реалізувати право на освіту разом із дітьми з нормотиповим розвитком в одній групі (класі) закладу освіти. В нових життєвих реаліях фундаментальною цінністю освіти є її широка доступність. Принцип доступності освіти фактично забезпечує право людини на освіту. Відтак закладам дошкільної освіти загального розвитку потрібно бути готовими до організації інклюзивного навчання з дітьми з особливими освітніми потребами. Філософія інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти потребує нових підходів. Організація інклюзивного навчання базується на ідеях гуманізації, доступності, толерантності, рівності, різноманітні дитячих колективів, інклюзивності.

На основі аналізу наукової літератури визначили основні організаційно-методичні умови які впливають на діяльність вихователів, асистентів вихователів: інклюзивні цінності; нормативно-правове забезпечення; професійна взаємодія, співробітництво вихователя, асистента вихователя; розвиток професійної компетентності вихователів, асистентів вихователів інклюзивних груп. Визначаємо подальше напрацювання структурно-функціональної моделі як шлях до реалізації ефективності діяльності вихователів, асистентів вихователів через підвищення їх фахової майстерності.

Ключові слова: інклюзивне навчання, діти з особливими освітніми потребами, організаційно-методичні умови, цінності, доступність освіти, професійні компетентності.

Abstract. Focusing on the pro-European vector of development, preschool education in Ukraine is undergoing significant changes in today's conditions. There is a need for educators and teacher assistants who are able to organize inclusive education for children with special educational needs. To provide high-quality educational services to develop the individual educational trajectory of children with special educational needs.

The issue of developing inclusive education is caused by certain contradictions: a large number of children with special educational needs and an insufficient level of creating educational conditions for organizing inclusive education; the presence of children with special educational needs and the professional readiness of teachers and teacher assistants; the low social status of the teacher, teacher's assistant and the need for preschool education institutions for these specialists; war and the outflow of personnel abroad.

Actualizes the need to substantiate the work of specialists in modern conditions of implementing inclusive education and regulatory legal support, namely the Law of Ukraine «On Education», «On Preschool Education», etc. *Purpose*: to analyze the organizational and methodological conditions of the activities of educators and educator assistants and to identify ways to effectively improve their professional skills. *Methods*: theoretical approach, analysis, generalization, comparison, modeling, inference. *Conclusions*: There are clear guidelines for organizing inclusive education in preschool educational institutions, supported and regulated by the legislation of Ukraine. An integral component of the development of preschool education in Ukraine is inclusive education, which provides children with special educational needs with the opportunity to exercise their right to education together with children with typical development in the same group (class) of an educational institution. In the new realities of life, the fundamental value of education is its wide accessibility. The principle of accessibility of education actually ensures the human right to education. Therefore, preschool educational institutions need to be prepared to organize inclusive education with children with special educational needs. The philosophy of inclusive education in preschool institutions requires new approaches. The organization of inclusive education is based on the ideas of humanization, accessibility, tolerance, equality, diversity of children's groups, and inclusivity.

Based on the analysis of scientific literature, we identified the main organizational and methodological conditions that influence the activities of educators and educator assistants: inclusive values; regulatory and legal support; professional interaction, cooperation of the teacher, teacher's assistant; development of professional competence of teachers, teacher's assistants of inclusive groups. We identify further development of the structural-functional model as a way to realize the effectiveness of the activities of educators and teacher assistants through improving their professional skills.

Key words: inclusive education, children with special educational needs, organizational and methodological conditions, values, accessibility of education, professional competencies.

Актуальність. Проєвропейський вектор розвитку освіти в Україні в сучасних умовах визначає тенденції до змін в дошкільній освіті. Заклади дошкільної освіти потребують вихователів, асистентів вихователів, які спроможні організувати інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами,

професійно зорієнтовані в якісній освітній послугі з розвитку індивідуальної освітньої траєкторії дітей з особливими освітніми потребами.

Проблематику розбудови інклюзивного навчання викликано певними суперечностями: великою кількістю дітей з особливими освітніми потребами та недостатнім рівнем створення освітніх умов для організації інклюзивного навчання; наявністю дітей з особливими освітніми потребами та професійною готовністю вихователів, асистентів вихователів; низьким соціальним статусом вихователя, асистента вихователя та потребою закладів дошкільної освіти у цих фахівцях; війною та відтоком кадрів за кордон.

Актуалізує потребу в обґрунтуванні роботи фахівців в сучасних умовах впровадження інклюзивної освіти і нормативно-правове забезпечення, а саме: Закон України «Про освіту» 2017, «Про дошкільну освіту» 2024, та ін.

На нашу думку, беручи до уваги окреслену проблематику, існує потреба у визначенні організаційно-методичних умов діяльності та шляхів підготовки, підвищення фахової майстерності вихователів, асистентів вихователів, як фахівців психолого-педагогічного спрямування, які безпосередньо включені в організацію і реалізацію ефективного функціонування інклюзивного освітнього середовища і професійної зорієнтованості на виконання функцій модераторства, наставництва, партнерства, тьюторства в умовах багатоманітності дитячого колективу, визначення індивідуального освітнього напрямку розвитку дітей на засадах особистісно-орієнтованого підходу та їх особистісного зростання.

Мета. Проаналізувати організаційно-методичні умови діяльності вихователів, асистентів вихователів та визначити шляхи ефективності підвищення їх фахової майстерності.

Аналіз наукової літератури. Провівши огляд наукової літератури, визначили, що особливості підготовки професійних кадрів до умов роботи та реалізації політики у сфері інклюзивної освіти висвітлено у працях Мартинчук, 2017.

Проблему підготовки педагогів дошкільної освіти вивчали А. Беленька, А. Богуш, Л. Зданевич, О. Кас'яненко, К. Крутій та інші.

Особливості психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами висвітлено у наукових працях О. Глоба, С. Литовченко, І. Луценко, С. Миронова, Т. Скрипник, О. Таранченко, О. Федоренко та ін.; створення інклюзивного освітнього середовища – Горбенко, 2018.

Питаннями навчання дітей з особливими потребами в умовах закладу загальноосвітнього спрямування, які вартують особливої уваги та стали предметом вивчення у працях вітчизняних науковців, займались: В. Бондар, А. Колупаєва, І. Луценко, В. Ляшенко, О. Столяренко, О. Савченко, А. Шевчук та ін.

Організаційно-педагогічні проблеми інклюзивної освіти висвітлено у працях Н. Артющенко, В. Бондар, Л. Будяк, А. Колупаєва, Т. Сак, В. Синьова, М. Семаго та ін.

На думку вчених (А. Колупаєва, С. Миронова, В. Синьов, Д. Шульженко та ін.), саме сформованість психологічної готовності педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчання, в тому числі з дітьми з ООП, безпосередньо впливає на підвищення їх професійної компетентності, а відтак і адаптації дітей з ООП в інклюзивному класі (групі), закладі освіти та суспільстві загалом.

Питання професійного співробітництва в інклюзивному класі в своїх наукових дослідженнях висвітлювала А. Колупаєва, Е. Данілавічюте, С. Литовченко (Колупаєва & Данілавічюте, 2012).

На думку О. Кас'яненко, готовність майбутніх вихователів до роботи в інклюзії є інтегративним особистісним утворенням, що зумовлено здатністю здійснювати професійні функції в процесі інклюзивної освіти, враховуючи різні освітні потреби дітей і забезпечуючи включення дитини з ООП в середовище ЗДО та створення умов для її розвитку та саморозвитку. (Кас'яненко, 2018).

Український практичний досвід показує, що психолого-педагогічна готовність фахівців до організації інклюзивного навчання вкрай низька. Вагома причина полягає у відсутності системної підготовки психолого-педагогічних кадрів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі в умовах багатоманітності дитячих колективів в межах дошкільної освіти та освіти в цілому.

Кадровий склад педагогів в колективах закладів дошкільної освіти України в середньому становлять люди від 45 до 60 років (близько 45%), які не мають достатньої професійної підготовки до організації процесу інклюзивного навчання.

Переважно адміністрування керівництвом закладів на місцях не відображає управлінської політики щодо організації якісного освітнього процесу в інклюзивних групах для всіх дітей, в тому числі дітей з ООП, де вони зможуть реалізувати свої можливості в повному обсязі, інтегруючись в соціальний простір.

Однак впродовж останнього десятиріччя в Україні стрімко розробляється нормативно-правова база щодо впровадження і розвитку інклюзивного навчання. Варто відзначити позитивну динаміку руху в цьому напрямі та виокремити такі досягнення:

- запровадження соціальної моделі щодо розуміння інвалідності та особливих освітніх потреб як базису до подолання бар'єрів в царині освіти, соціальному житті, в тому числі через реалізацію інклюзивного навчання;
- закріплення законодавчими актами в частині реалізації прав осіб з особливими освітніми потребами, осіб з інвалідністю, міжнародних принципів доступності, рівності можливостей, недискримінації, поваги до індивідуальності, до розвитку її здібностей тощо;
- гарантія прав дітей з особливими освітніми потребами, дітей з інвалідністю на доступ до здобуття якісної освіти (у тому числі інклюзивної) в закладах дошкільної, загальної середньої освіти за місцем проживання, правова регламентація прав і свобод щодо створення комфортних умов для дітей даної категорії задля отримання якісної інклюзивної освіти;
- розподіл обов'язків та сфер відповідальності державних органів влади, які забезпечують процеси адміністрування у сфері освіти щодо фінансування, створення інклюзивного середовища, організації, якості освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами, дітей з інвалідністю в умовах інклюзивного навчання. (Лис, 2021).

На думку О. Гаяш, яка займалась дослідженням проблематики впровадження інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти, заклад дошкільної освіти має

бути забезпечений висококваліфікованими кадрами, які володіють сучасними методиками і технологіями навчання (вихователі, асистенти вихователів, вчителі-дефектологи, практичні психологи, вчителі-реабілітологи, соціальні працівники тощо).

Окрім того, враховуючи (доступність освіти) вільний вибір батьків дітей з особливими освітніми потребами освітнього закладу, кожен педагог має володіти певним рівнем сформованості інклюзивної компетентності.

Водночас перспективним для вивчення є взаємодія педагогів (вихователя, асистента вихователя). (Гаяш, 2021).

Проблематику партнерської взаємодії між вчителем та асистентом вчителя відтворено в наукових працях І. Луценко, яка займалась дослідженнями організаційно-педагогічних умов діяльності цих фахівців (Луценко, 2013).

Результати. Попри існуючі наукові праці, присвячені проблематиці інклюзивного навчання, маловивченим і мало досліджуваним залишається аспект щодо підготовленості педагогічних працівників дошкільної ланки освіти, взаємодія фахівців дошкільної ланки «вихователь – асистент вихователя».

Ми дотримуємось думки, що поняття інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти – це шлях до організації рівного доступу до освіти, отримання якісної послуги з реалізації індивідуальної освітньої траєкторії на засадах реалізації прав дитини з особливими освітніми потребами.

На основі аналізу наукової літератури визначено організаційно-методичні умови діяльності педагогів: інклюзивні цінності; нормативно-правове регулювання; професійна взаємодія, співробітництво вихователя, асистента вихователя; розвиток професійної компетентності вихователя, асистента вихователя інклюзивних груп (класів).

З огляду на вище зазначену проблематику, шляхом до ефективності діяльності вихователів, асистентів вихователів вбачаємо підвищення фахової майстерності цих фахівців, а саме: формувати мотивацію на основі інклюзивних цінностей, володіти та оперувати нормативно-правовою базою, зокрема в аспекті регулювання власної професійної діяльності щодо організації інклюзивного

навчання; розвивати та формувати вміння партнерської взаємодії (співпраці в команді), розвивати та формувати професійну компетентність щодо реалізації індивідуальної освітньої траєкторії дитини з особливими освітніми потребами.

Такий аналіз дав можливість виокремити напрями підвищення кваліфікації вихователя, асистента вихователя, що в подальшому забезпечить організацію процесу інклюзивного навчання, індивідуалізацію освітньої траєкторії та підтримку дитини з особливими освітніми в ЗДО.

Системний аналіз з організації діяльності вихователя, асистента вихователя в закладах освіти склали основу для власного пошуку і обґрунтування моделі організаційно-методичних умов діяльності вихователя, асистента вихователя.

У контексті нашого дослідження ми визначаємо організаційно-методичні умови діяльності вихователя, асистента вихователя як комплекс взаємопов'язаних зовнішніх і внутрішніх факторів (мети, змісту, форм та методів, ситуацій, технологій інтерактивного навчання тощо), необхідних для здійснення системного впливу на педагогів з метою забезпечення ефективності умов діяльності і результативності процесу інклюзивного навчання, реалізації індивідуальної освітньої траєкторії, інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі групи (класу).

З огляду на зазначене розглянемо детальніше першу умову, *інклюзивні цінності*. Оскільки посада вихователя і асистента вихователя має гуманістичний характер, то розвиток і формування інклюзивних цінностей набуває особливої актуальності. Це сприяє не тільки створенню позитивної психологічної атмосфери в колективі, а й слугує підґрунтям у формуванні толерантного ставлення один до одного учасників освітнього процесу, здатного приймати різність, кожному особистість на засадах недискримінації, поваги до прав і свобод гарантованих державою.

Ми керуємось підходами у формуванні визначеної системи цінностей, представленими Т. Бутом і М. Ейнскоу у праці «Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл», які опрацювали та ввели дефініцію «інклюзивні цінності», системне формування яких, на думку авторів, приводить до введення їх

в практичну діяльність, а саме в освітню практику викладання, спілкування, взаємодії, допомоги, таким чином збільшуючи залучення кожного до навчання, розбудови стосунків, покращення стратегії розвитку освітнього закладу у поєднанні із розвитком громади і навколишнього середовища на місцевому та глобальному рівнях. (Бут & Ейнскоу, 2015)

Саме розвиток і формування інклюзивних цінностей стає індикатором у визначенні рівня розвитку освітньої спільноти закладу освіти та суспільства загалом. Коли власні дії вихователя і асистента вихователя будуть узгоджуватись і з власними інклюзивними цінностями, даний концепт буде ефективно сприяти інклюзивному розвитку в межах групи, закладу освіти та позитивно позначиться на ефективній взаємодії з громадою.

Другою важливою умовою діяльності вихователя, асистента вихователя є *нормативно-правове забезпечення*. Вбачаємо це в нормативно-правовій обізнаності вихователя, асистента вихователя щодо організації інклюзивного навчання. Конкретизації питань щодо обсягів роботи вихователя, асистента вихователя інклюзивної групи шляхом розроблення в закладі посадових інструкцій вихователя, асистента вихователя відповідно до вимог законодавства з чітким переліком їх посадових обов'язків, які виходять з конкретного змісту їх роботи, умов роботи, потреб контингенту дітей та створення комфортних, безпечних умов для їх ефективного навчання, адаптації, соціалізації, гармонійного розвитку на засадах недискримінації, толерантності, поваги, права тощо.

Третьою умовою є *партнерська взаємодія, співпраця в команді* в площині діяльності команди психолого-педагогічного супроводу, вміння налагоджувати ефективну комунікацію, встановлювати та підтримувати професійні контакти, підтримка в контексті методичної допомоги, емоційний інтелект, реалізація індивідуальної освітньої траєкторії разом із командою, де ефективно організована діяльність команди буде ефективною умовою діяльності самого вихователя, асистента вихователя і навпаки.

Крім того, в рамках нашого дослідження ми також розглядаємо діяльність вихователя, асистента вихователя в контексті їх особистої готовності працювати в команді.

Вважаємо важливим аспектом в реалізації індивідуальної освітньої траєкторії дитини з особливими освітніми потребами професійну взаємодію «вихователь – асистент вихователя», які беруть участь в розробленні індивідуальної програми розвитку дитини, індивідуального навчального плану, адаптують чи модифікують навчальні матеріали, методи, прийоми, предметне середовище, зміст навчальних завдань з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дитини відповідно до індивідуальної освітньої траєкторії, шляху реалізації особистісного потенціалу дитини. Тож і вихователь, і асистент вихователя роблять це не самотійно, а разом. Проте, як показує практичний досвід, що саме ці функції перекладаються на асистента вихователя, який неспроможний самотійно виконати обсяг завдань, так як переважно немає практичної підготовленості та обізнаності, окрім того, зазвичай, і сформованих компетентностей щодо виконання цієї діяльності. В подальшому вбачаємо для професійної взаємодії розвиток як внутрішньої мотивації педагогів, так і вплив самої команди на підвищення ефективності умов діяльності.

Четвертою важливою умовою в ході нашого дослідження є *професійна компетентність* вихователя, асистента вихователя, яка відіграє провідну роль в організації його педагогічної діяльності, та є визначальним орієнтиром у виборі найдоцільніших методів, прийомів та форм роботи під час впровадження інклюзивного навчання. Питання щодо професійної компетентності вихователів, асистентів вихователів наразі є актуальними. Досліджень, присвячених вивченню професійної компетентності асистентів вихователів, небагато, недостатньо висвітлено в науковій педагогічній літературі професійну діяльність з наряду організації інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти – усе це свідчить про те, що ці питання є важливими та потребують подальшого вивчення.

Висновки. Оскільки в Україні стрімко впроваджується інклюзивне навчання з метою реалізації доступу усіх дітей до якісної освіти за місцем проживання,

важливим аспектом є готовність вихователів, асистентів вихователів організувати освітній процес з інклюзивним навчанням.

Є підстави вважати, що організаційно-методичні умови впливають на професійну діяльність вихователів, асистентів вихователів.

Визначаємо подальше напрацювання структурно-функціональної моделі ефективності діяльності вихователів, асистентів вихователів, в основі якої лежить розробка авторської Програми підвищення фахової майстерності з технологіями інтерактивного навчання вихователів, асистентів вихователів, освітній зміст якої корелюється з умовами їх діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Закон «Про дошкільну освіту» від 06.06.2024 № 3788-IX
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
3. Мартинчук, О.В. (2017). *Нова освітня стратегія підготовки майбутніх фахівців зі спеціальної освіти в Київському університеті імені Бориса Грінченка* Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 7, у 2 т./ за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова
4. Горбенко, І.В. (2018). Як створити інклюзивне середовище у закладі освіти / І. Горбенко // *Практика управління закладом освіти* № 7. С. 50–53.
5. Колупаєва, А., Данілавічуте, & Е., Литовченко, С. (2012). Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі. Навчально-методичний посібник./ Київ: Видавнича група «АТОПОЛ» 190 с. <https://core.ac.uk/download/pdf/32308605.pdf>
6. Кас'яненко, О.М. (2018). Формування готовності майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзії. Тернопіль.
7. Лис, О. (2021). Реалізація стратегії розвитку інклюзивної освіти в Україні: адміністративно-правовий аспект. *Часопис Київського університету права*, (2), 141–145.
8. Гаяш, О.В. (2021). Особливості впровадження інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти // *Соціальна та освітня інклюзія: історія, сучасність, перспективи розвитку: колективна монографія у 2 частинах. Частина 1. Інституційні та особистісні аспекти впровадження в Україні* / за ред. С.П. Миронової, Л.Б. Платаш. Чернівці. С.32–45

9. Луценко, І.В. (2013). Роль асистента вчителя в організації навчально-виховного процесу у класі з інклюзивним навчанням / І. В. Луценко // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. Вип. 4(1). С. 234–243
10. Бут, Т., & Ейнскоу, М. (2015). Індекс інклюзії. Розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл. Київ: ТОВ Видавничий дім «Плеяди»
11. Ніколенко, І. (2021). Аксіологічний аспект організаційно-методичних умов діяльності педагогічних працівників інклюзивних груп закладів дошкільної освіти. Збірник праць аспірантів за матеріалами семінару «Актуальні проблеми педагогіки». Випуск III. Уп. / Вовк Л. та ін./ 78–89 с.
https://pf.udu.edu.ua/images/2021_%D0%B4%D0%BE%D0%BA/Moloda_Nauka_NPU_aspirant_2021.pdf 19
12. Ніколенко, І. (2020). Як складаємо освітню програму: від теорії до практики. Практика управління дошкільним закладом. № 5 <https://ezavdnz.expertus.com.ua/814630>
13. Ніколенко, І. (2020). Як адаптувати освітню програму для дитини з ООП: 5 кроків. Практика управління дошкільним закладом. № 5 <https://ezavdnz.expertus.com.ua/814631>

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy pro osvitu (vid 05.09.2017) .[Law of Ukraine On Education] dated 05.09.2017 № 2145-VII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy pro doshkilnu osvitu (vid 06.06.2024).[Law On Preschool Education] dated 06.06.2024 № 3788-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> [in Ukrainian].
3. Martynchuk, O.V. (2017). Nova osvitnya stratehiya pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv zi spetsial'noyi osvity v Kyyivs'komu universyteti imeni Borysa Hrinchenka Aktual'ni pytannya korektsiynoyi osvity (pedahohichni nauky): zbirnyk naukovykh prats': vyp. 7, u 2 t./ za red. V. M. Syn'ova, O. V. Havrylova [New educational strategy for training future specialists] in special education at Borys Grinchenko Kyiv University Current issues of correctional education (pedagogical sciences): collection of scientific works: issue 7, in 2 volumes/ edited by V. M. Synyov, O. V. Gavrylov [in Ukrainian].
4. Gorbenko, I.V. (2018). Yak stvoryty inklyuzyvne seredovyshe u zakladi osvity / I. Horbenko // Praktyka upravlinnya zakladom osvity № 7. S. 50–53. [How to create an inclusive environment in an educational institution] / I. Gorbenko // Practice of Educational Institution Management № 7. Pp. 50–53 [in Ukrainian].
5. Kolupaeva, A., Danilavichutè, E. & Lytovchenko, S. (2012). Profesiynne spivrobotnytstvo v inklyuzyvnomu navchal'nomu zakladi. Navchal'no-metodychnyy posibnyk./ Kyyiv: Vydavnycha

hrupa «ATOPOL» 190 s. [Professional cooperation in an inclusive educational institution.] Educational and methodological manual./ Kyiv: Publishing group «ATOPOL» 190 p. <https://core.ac.uk/download/pdf/32308605.pdf> [in Ukrainian].

6. Kas'yanenko, O.M. (2018). Formuvannya hotovnosti maybutnikh vykhovateliv do roboty z dit'my doshkil'noho viku v umovakh inklyuziyi. Ternopil. [Formation of readiness of future educators to work with preschool children in conditions of inclusion]. Ternopil [in Ukrainian].

7. Lys, O. (2021). Realizatsiya stratehiyi rozvytku inklyuzyvnoyi osvity v Ukrayini: administratyvno-pravovyy aspekt. Chasopys Kyyivs'koho universytetu prava, (2), 141–145. [Implementation of the strategy for the development of inclusive education in Ukraine: administrative and legal aspect]. Journal of the Kyiv University of Law, (2), 141–145 [in Ukrainian].

8. Gayash, O.V. (2021). Osoblyvosti vprovadzhennya inklyuzyvnoho navchannya v zakladakh doshkil'noyi osvity // Sotsial'na ta osvitnya inklyuziya: istoriya, suchasnist', perspektyvy rozvytku: kolektyvna monohrafiya u 2 chastynakh. Chastyna 1. Instytutysiyni ta osobystisni aspekty vprovadzhennya v Ukrayini / za red. S.P. Myronovoyi, L.B. Platash. Chernivtsi. S.32–45 [Features of the implementation of inclusive education in preschool educational institutions] // Social and educational inclusion: history, present, development prospects: a collective monograph in 2 parts. Part 1. Institutional and personal aspects of implementation in Ukraine / edited by S.P. Mironova, L.B. Platash. Chernivtsi. P.32–45 [in Ukrainian].

9. Lutsenko, I.V. (2013). Rol' asystenta vchytelya v orhanizatsiyi navchal'no-vykhovnoho protsesu u klasi z inklyuzyvnyim navchannyam / I. V. Lutsenko // Osvita osoby z osoblyvymy potrebamy: shlyakhy rozbudovy. Vyp. 4(1). S. 234–243. [The role of a teacher assistant in organizing the educational process in a classroom with inclusive education] / I. V. Lutsenko // Education of people with special needs: ways of development. Issue 4(1). P. 234–243 [in Ukrainian].

10. Booth Tony, & Ainscow Mel. (2015). Indeks inklyuziyi. Rozvytok navchannya ta uchasti v zhyttyediyal'nosti shkil. Kyiv: TOV Vydavnychyy dim «Pleyady» [Index of Inclusion. Development of Learning and Participation in School Life]. Kyiv: LLC Publishing House «Pleiades» [in Ukrainian].

11. Nikolenko, I. (2021). Aksiologichnyy aspekt orhanizatsiyino-metodychnykh umov diyal'nosti pedahohichnykh pratsivnykiv inklyuzyvnykh hrup zakladiv doshkil'noyi osvity. Zbirnyk prats' aspirantiv za materialamy seminaru «Aktual'ni problemy pedahohiky». Vypusk III. vhoru / Vovk L. ta in./ 78–89 s. [Axiological aspect of organizational and methodological conditions of activity of pedagogical workers of inclusive groups of preschool educational institutions]. Collection of works of postgraduate students based on materials of the seminar "Actual problems of pedagogy". Issue III. Up. / Vovk L. et al. / 78–89 p https://pf.udu.edu.ua/images/2021_%D0%B4%D0%BE%D0%BA/Moloda_Nauka_NPU_aspirant_2021.pdf 19 [in Ukrainian]

12. Nikolenko, I. (2020). Yak skladayemo osvitu prohamu: vid teorii do praktyky. Praktyka upravlinnya doshkil'nym zakladom. № 5 [How to create an educational program: from theory to practice]. Practice of preschool management. №. 5 <https://ezavdnz.expertus.com.ua/814630> [in Ukrainian].

13. Nikolenko, I. (2020). Yak adaptuvaty osvitu prohamu dlya dytyny z OOP: 5 krokiv. Praktyka upravlinnya doshkil'nym zakladom. № 5 [How to adapt an educational program for a child with special needs: 5 steps.] Practice of preschool management. № 5 <https://ezavdnz.expertus.com.ua/814631> [in Ukrainian].

Матеріал надійшов до редакції 9.03.2025р.

УДК: 378 - 056.2/.3

Людмила Ніколенко,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

доцентка кафедри педагогіки та спеціальної освіти

l.nikolenko1@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-8708-3117

Researcher ID: U-3171-2017

Liudmyla Nikolenko,

PhD in Pedagogy, Associate Professor

Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпро, Україна

проспект Науки, 72, м. Дніпро, 49010

Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine

Nauky Avenue, 72, Dnipro, 49010

**ПРАКТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ
ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ (ПРИКЛАД ЧЕХІЇ ТА СЛОВАЧЧИНИ)**